

Veil-staini (Vilstenen)

2 sidor

När man färdas längs Vallhagarvägen från kyrkan mot Övre Fröjel passerar man alldeles vid vägkanten två stora stenblock, det ena ca 1,5 km från kyrkan, det andra drygt en kilometer längre fram.

Ännu in på 1900-talet var vilstenarna i användning vid vissa tillfällen...

Solen steker obarmhärtigt, och inte en vindpust svalkar de sex svartklädda bärarna på deras marsch längs Alstäde körkväg och Körkhaidväg. Deras mål är kyrkan i Fröjel, och det är ännu mer än en halv fjärdingsväg dit. Svetten pärlar i människans ansikten, och skjortorna klibbar mot deras ryggar. – De bär en nära anförvant till den sista vilan, och ännu känns målet avlägset.

Men så ligger den efterlängtrade vilstenen äntligen där, alldeles invid grusvägen! Det är ett stort flyttblock som inlandsisen så lägligt behagat släppa på just denna plats, och alla liktåg från övre Fröjel tar alltid en välbehövlig vilopaus här, med den oftast mycket enkla kistan placerad högst upp på stenen. Under lågmält samtal lägger sig männen i skuggan vid sidan av vägen, och

Två vilstenar finns ännu kvar i Fröjel, denna ca 1,5 km från kyrkan. Stanna till en stund och begrunda livets gång förr och nu. FOTO Erik H Olsson

drickkaggarna kommer fram. Någon stönar lätt över att han är längre än de andra och för den skull får bära en tyngre börda, medan en annan ägnar den döde en tacksamhetens tanke, menande att han – om han nu ändå skulle dö – i alla fall inte gjorde det mitt i vintern, då snö och kyla ju ställer till större olägenheter än vad den pressande sommarvärmens gör.

Efter ett tag reser de sig igen, slår av lite vägdamm från de mörka finkläderna, tar en sista klunk gotlandsdricke och tar på nytt plats vid kistan. Några passar på att byta sida för att bättre orka med. På kommando från närmsta släktingen, som bär vid huvudändan, tar de tag och lyfter bördan upp på ena axeln och fortsätter sedan sin långsamt taktfasta marsch mot kyrkan.

FRÖJEL HEMBYGDSFÖRENING

Adress: Fröjel, Skolgården, SE 623 55 Klintehamn Hemsida: www.frojel.net
Besöksplatsen öppnar vid midsommar och håller öppet i sex veckor.

Veil-staini

(Vilstenen)

Hur tog man förr i tiden hand om sina döda?

I de större bondgårdarna fick den som avlidit oftast ligga på stora bordet i husets sal, och förbereddes där inför den sista vilan. Klockpendeln stannades, gardinerna drogs för, spegeln draperades med svart tyg och levande ljus hölls brinnande dygnet runt. Utanför gårdsinfarten lades granris på båda sidor om vägen.

Efter dödsbudet visade släkt och vänner den döde och de anhöriga sin aktning genom att vaka och defilera förbi. I rummet där den avlidne låg – påklädd sina finaste kläder, med bibeln under hakan och händerna knäppta över bröstet – rådde en dov stämning, och samtal fördes endast i viskande ton.

I mindre stugor lades den döde i stället på en dörr som tagits ner från sina gångjärn och lagts över två bockar. Den mest snickarkunnige i familjen började snarast möjligt tillverka en enkel träkista av grovhyvlade bräder, medan kvinnorna till sist 'svepte liket'.

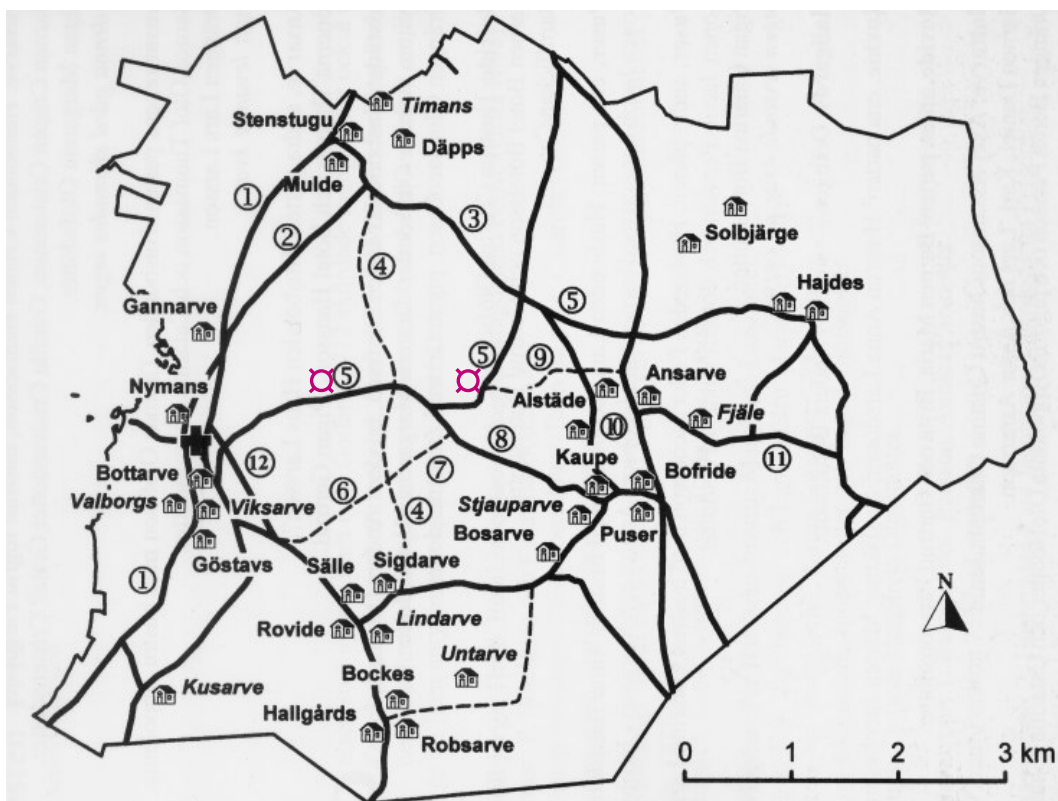
Hur man skulle få den döde till kyrkan kunde innebära problem – det var ju inte alla som hade tillgång till dragdjur och vagn eller släde. För dem som inte hade möjlighet eller råd att använda vagn för transporten, återstod bara möjligheten att bära kistan hela vägen.

Att bland de anhöriga bli utsedd till att vara en av dem som skulle bära kistan till kyrkan var förstås ett hedersuppdrag. Men det kunde innebära stora påfrestningar om inga avbytare fanns att tillgå, och för att orka hela vägen behövde man med jämna mellanrum sätta ner kistan och vila. Övriga anhöriga som ingick i processionen passade då på att bjuda på enkel förtäring och stärkande dryck. – Lämplig plats för detta var **vilstenarna** invid Vallhagarvägen, den väg som numera i stort ersätter den tidigare **Körkhaidväg**.

För dem som skulle ända från Hajdes och Solbjärke i östra delen av socknen var det ju extra långt och tungt att bära. De behövde göra flera pauser, och andra vilstenar har säkert funnits i Fröjel. De låg ofta där vägar sammanstrålade, och där folk från granngårdarna väntade för att ansluta till följet. – Vid senare tiders vägbyggen har dessa 'trafikhinder' dock röjts undan.

I väntan på begravningen placerades kistan med den döde i likboden invid kyrkans östmur. Begravningsdagen bars den sedan genom den östra *stighluckan* i muren in i kyrkan. Porten kallades av den anledningen för 'Likporten', medan den västra, där brudpar av hävd går ut, fortfarande benämns 'Brudporten'.

Gamla vägar i Fröjel

Hitta dit:

☒ Två **veilstainar** ligger längs vägen från kyrkan österut mot Vallhagar. Efter cirka 1,5 km respektive 2,5 km på Vallhagarvägen ligger vilstenarna helt nära vägen på vänster sida.

Några gamla vägnamn

1. (Medeltidsvägen)
2. Prästvågen
3. Muldbrovåg
4. Hajdkveiar
5. ^ **Körkhaidväg**
6. Sprängkullevåg
7. Vallhagarvägen
8. Kaupe kyrkvåg
9. ^ **Alstäde kyrkvåg**
10. Tungardsvågen
11. Fyllkveiar
12. Kallvarpsvågen

När man färdas längs Vallhagarvägen från kyrkan mot Övre Fröjel passerar man alldeles vid vägkanten två stora stenblock, det ena ca 1,5 km från kyrkan, det andra drygt en kilometer längre fram.

Ännu in på 1900-talet var vilstenarna i användning vid vissa tillfällen...

Solen steker obarmhärtigt, och inte en vindpust svalkar de sex svartklädda bärarna på deras marsch längs Alstäde körkväg och Körkhaidväg. Deras mål är kyrkan i Fröjel, dit det ännu är nästan en hel fjärdingsväg. Svetten pärlar i männens ansikten, och skjortorna klibbar mot deras ryggar. – De bär en nära anförvant till den sista vilan, och ännu känns målet väldigt avlägset.

Men så ligger den efterlängtrade vilstenen äntligen där, alldeles invid grusvägen! Det är ett stort flyttblock som inlandsisen så lägligt behagat släppa på just denna plats, och alla liktåg från övre Fröjel tar alltid en välbehövlig vilopaus här, med den oftast mycket enkla kistan placerad högst upp på stenen. Under lågmält samtal lägger sig männen i skuggan vid sidan av vägen, och

Två vilstenar finns kvar i Fröjel, denna vid vägskälet till Alstäde körkväg. Stanna en stund och begrunda livets gång förr och nu. FOTO Erik H Olsson

drickkaggarna kommer fram. Någon stönar lätt över att han är längre än de andra och för den skull får bära en tyngre börda, medan en annan ägnar den döde en tacksamhetens tanke, menande att han – om han nu ändå skulle dö – i alla fall inte gjorde det mitt i vintern, då snö och kyla ju ställer till större olägenheter än vad den pressande sommarvärmens gör.

Efter ett tag reser de sig igen, slår av lite vägdamm från de mörka finkläderna, tar en sista klunk gotlandsdricke och tar på nytt plats vid kistan. Några passar på att byta sida för att bättre orka med. På kommando från närmsta släktingen, som bär vid huvudändan, tar de tag och lyfter bördan upp på ena axeln och fortsätter sedan sin långsamt taktfasta marsch mot kyrkan.

FRÖJEL HEMBYGDSFÖRENING

